Relațiile în cazul configurațiilor asociative însă nu sunt relații între elementele din structura unui câmp asociativ, ci raporturi între cuvântul-stimul și reacții, iar raporturile dintre reacțiile care intră în același câmp semantic sunt irelevante sau puțin relevante. Presupunem doar că depinde de structura semică a cuvântului-stimul și de capacitatea sa de semnificare de a genera raporturi și între elementele câmpului.

De aici, credem, reiese diferența esențială dintre câmpurile semantice și câmpurile asociative din perspectiva metodei lor de studiu: câmpurile semantice pot fi deduse de lingviști în baza analizei semice a cuvintelor existente într-o limbă și este apanajul strict al lingvistului, o activitate de laborator – am spune –, pe când în deducerea câmpurilor asociative, lingvistul are nevoie de vorbitor pentru a declanșa, de fapt, seria mnemonică. Lucrarea sa de mai departe reprezintă, în fond, comentarii pe marginea câmpurilor asociative.

Delimitările coșeriene la care ne-am referit mai sus (obiecte – limbaj; metalimbaj – limbaj primar; diacronie – sincronie; discurs repetat – tehnica discursului; limbă istorică – limbă funcțională; tip – sistem – normă – discurs; desemnare – semnificație) nu funcționează eliminativ, ci explicativ pentru câmpurile asociative și ar putea servi drept fundament în stabilirea relațiilor dintre cuvântul-stimul și reacții. La acestea, am putea adăuga cadrele și contextele coșeriene, care se pot dovedi, de asemenea, utile din această perspectivă explicativă.

Bibliografie:

COȘERIU, Eugeniu, GECKELER, Horst, 2016, *Orientări în semantica structurală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza" Iași.

MOSCAL, Dinu, 2018, „Gheorghe Popa et al., Dicționarul asociativ al limbii române, I, Editura Junimea, Iași, 2016, 365 p." în *Diacronia*, https://www.diacronia.ro/ro/journal/authors/dinu%20moscal; accesat – 15.10.2021

POPA, Viorica, 2014, „Asociaţiile în limbă", în *Tradiţie şi inovare în cercetarea ştiinţifică*, Ediţia a 3-a : Materialele Colloquia Professorum, 12 oct. 2012, Bălţi, p. 111-117.

SAUSSURE, Ferdinand de, 1998, *Curs de lingvistică generală*, Polirom, Iași.

PRINCIPIILE LINGVISTICII CONTRASTIVE ÎN VIZIUNEA LUI EUGENIU COȘERIU

Aliona SOBOL
Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract. *E. Coseriu highlights the principles of contrastive linguistics: the synchronic character; the comparison of two or more languages, the unilateral and bilateral contrastive analysis (that accepts a tertium comparationis); 2 stages of analysis: separate description, comparison of languages.*

Keywords: *contrastive linguistics, unilateral and bilateral contrastive analysis, tertuim comparationis.*

Lingvistica contrastivă este un compartiment relativ nou al lingvisticii particulare, al cărei obiect de investigare este o limbă aparte sau un grup de limbi înrudite. Disciplina a parcurs mai multe etape de dezvoltate, câștigându-și identitatea prin separarea de lingvistica comparativ-istorică. S-a format ca ştiinţă în secolul al XX-lea, dar, după cum observă cercetătorii, compararea limbilor a început cu mult mai devreme. În virtutea unor contacte mai intense dintre limbi, cauzate de diverşi factori (economici, politici, culturali etc.), cercetările în plan contrastiv au luat amploare în Epoca Renașterii. Gramaticile din această perioadă erau scrise, de obicei, în comparaţie cu cele ale limbilor greacă sau latină.

Profesorul E. Coşeriu precizează că lingvistica contrastivă „se ocupă de deosebirile şi analogiile dintre limbi, adică, în principiu, între sistemele de semnificaţii" (Coşeriu, 1998: 10). În literatura de specialitate, acest domeniu este numit şi *lingvistică confruntativ-contrastivă*, reprezentând „o descriere a câtorva idiomuri (de regulă, două-trei), atât înrudite, cât şi neînrudite, din perspectiva discrepanţelor şi asemănărilor de ordin structural" (Oglindă, Păduraru, 2011: 5).

Lingvistica contrastivă presupune evidenţierea unor trăsături diferenţiale în baza unor particularităţi similare, dezvăluite deja. Aşadar, cercetarea contrastivă (sau confruntativ-contrastivă) reflectă, întâi de toate, „gradul de omogenitate structurală şi funcţională a fenomenelor din limbile comparate şi doar în temeiul asemănării lor urmează a fi remarcată eterogenitatea structurală şi funcţională" (Oglindă, Păduraru, 2011: 150). Astfel, ies în evidenţă unele particularităţi ale limbilor comparate, care au rămas neidentificate la studierea lor; sunt stabilite şi tendinţele caracteristice pentru aceste limbi; sunt determinate echivalenţele, dar şi lacunele/golurile.

În cadrul cercetărilor contrastive, este studiată şi interacţiunea a două limbi în cazul contactului permanent, fenomenul de interferenţă a limbilor, sunt examinate cauzele similitudinilor şi a deosebirilor dintre idiomuri; sunt comparate modelele atestate în două sau câteva limbi în baza aceleiaşi categorii funcţionale. Compararea contrastivă se bazează pe conceptul de *echivalenţă,* care este unul dintre conceptele-cheie în lingvistica contrastivă, pe lângă *limbă-etalon, limbă-ţintă, model* etc.

Profesorul Eugeniu Coşeriu accentuează caracterul sincronic al lingvisticii contrastive, definind-o drept „o comparaţie lingvistică sincronică" (Coşeriu, 1998: 10), ceea ce denotă că obiectul de studiu al lingvisticii contrastive îl constituie compararea a două sau mai multe sisteme lingvistice doar în plan sincronic. O condiţie obligatory, în acest caz, este ca „…dintre cele două limbi comparate să se aleagă stări de evoluţie contemporane (de exemplu: limbile română şi franceză în secolul al XIX-lea sau limba română şi limba maghiară în secolul al XX-lea)" (Mihail, Osiac, 2006: 31).

În general, un fenomen lingvistic poate fi studiat din perspectivă sincronică sau descriptivă şi diacronică (istorică sau evolutivă). În cadrul lingvisticii contrastive, este examinat tipul de comparare sincronică. Specialiştii în materie disociază câteva varietăţi ale comparării sincronice: contrastivă, tipologică, caracterologică, areală. Obiectivul principal al comparării tipologice, de exemplu, este de a evidenţia trăsăturile comune structurale, atestate în mai multe limbi ale lumii, cel al comparării caracterologice – de a reliefa trăsăturile diferenţiale ale unui număr relativ redus de idiomuri, iar cel al comparării areale – de a dezvălui similitudinile structurale (ale unor limbi care pot să nu fie înrudite genetic, dar sunt învecinate teritorial), cauzate de convergenţa lingvistică în cadrul unui anumit areal geografic.

Perspectiva contrastivă implică fie o comparaţie între două limbi (analiză bicontrastivă), fie – între mai multe (analiză pluricontrastivă). Savantul E. Coşeriu reliefează două procedee de analiză contrastivă. Conform primului, una dintre limbile ce urmează a fi confruntate este considerată drept „un sistem de desemnare" (Coşeriu, 1998: 11), iar celelalte idiomuri sunt comparate cu acest sistem. În lingvistica contrastivă, este cunoscut ca procedeu de analiză contrastivă *unidirecţională/unilaterală,* ce reprezintă o abordare semasiologică a fenomenelor lingvistice, deoarece unităţile supuse confruntării sunt examinate în direcţia dinspre formă către conţinut (sau funcţie).

În ceea ce priveşte al doilea procedeu, numit şi analiză *bidirecţională/bilaterală,* E. Coşeriu susţine că este acceptat un *tertium comparationis* (ce poate fi un sistem categorial universal sau unul constituit în acest scop), care să permită compararea limbilor la acelaşi nivel (Coşeriu, 1998: 11). Procedeul de analiză *bidirecţională,* în opoziţie cu cel de analiză *unidirecţională*, presupune o abordare de tip onomasiologic a fenomenelor lingvistice, în care compararea se produce în direcţia dinspre conţinut către formele care exprimă acest conţinut.

Termenul *tertium comparationis* a fost preluat şi s-a aflat în atenţia mai multor cercetători. R. Sârbu, de exemplu, referindu-se la analiza *bidirecţională*, precizează că „drept bază a confruntării este considerat cel de-al treilea termen «tertium comparationis» – o anumită noţiune extralingvistică – şi se urmăresc mijloacele de exprimare a acestuia în limbile confruntate."(Sârbu, 2010: 276).

Termenul *tertium comparationis* este cunoscut în lingvistica rusă şi ca *limbă-etalon*, **definit drept** un metalimbaj sau invariantă, ce rezultă din compararea particularităţilor a două sau mai mul-

te limbi. În viziunea lui V.P. Neroznac, poate fi atât o strălimbă (în lingvistica diacronică), cât şi un grup de limbi (în lingvistica tipologică), o uniune lingvistică (în lingvistica areală) sau limba maternă (în lingvistica contrastivă) (Нерознак, 1987: 18). *Limba-etalon* poate fi o limbă formată ipotetic sau inductiv în baza limbilor confruntate. Aceasta va conţine toate fenomenele posibile sau formele realizate de, cel puţin, una dintre limbile cercetate.

În opinia lui E. Coşeriu, compararea limbilor devine posibilă, când se iau în considerare „două condiţii formal-metodice", care pot fi considerate etape de analiză contrastivă. Prima se referă la descrierea separată a fiecărui idiom „după exact aceleasi metode, cu exact aceeaşi tehnică şi cu exact acelaşi aparat noţional"(Coşeriu, 1998: 11). Lingvistul consideră că descrierea fiecărei limbi, ce urmează a fi comparată, trebuie să fie sau funcţională, sau generativ-sintactică, accentuând însă că unica metodă potrivită este descrierea funcţională. A doua condiţie prevede: compararea propriu-zisă să se efectueze după descriere, iar funcţiile şi categoriile să fie stabilite pentru fiecare limbă în parte. Reliefează şi faptul că analiza contrastivă unidirecţională, ce prevede că o limbă „este luată drept măsură pentru toate celelalte" (Coşeriu, 1998: 11) este cea mai uşor de realizat.

Lingvistica contrastivă, remarcă savantul, nu coincide cu gramatica contrastivă (deşi a apărut ca gramatică contrastivă şi deseori este categorisită aşa), întrucât nu sunt comparate „doar paradigme şi procedee gramaticale, ci şi funcţii şi diferenţe funcţionale între limbi diferite" (Coşeriu, 1998: 11). Se poate afirma că cercetarea, în cadrul lingvisticii contrastive, este orientată spre „relevarea echivalenţei unor astfel de funcţii în diverse limbi", iar „sistemul de reguli reciproc substituibile ce exprimă o anumită funcţie categorială" constituie un model structural (Oglindă, Sobol, 2015: 20). Astfel, nu sunt comparate limbi în întregime, ci modele (modelul sistemului cazual al substantivului sau al adjectivului, al timpurilor sau modurilor verbale, al obiectului direct sau indirect etc.).

Conform specialiştilor în domeniu, utilitatea analizei contrastive poate fi urmărită atât din perspectivă teoretică, cât şi practică. Din punct de vedere teoretic, sunt reliefate mai clar particularităţile limbilor comparate, este scos în evidenţă specificul de sistem şi de structură, iar rezultatele analizei contrastive stau la baza tipologiei lingvistice. Utilitatea practică a analizei contrastive rezidă şi în aplicarea rezultatelor în traductologie şi didactică.

Referindu-se la relaţia dintre lingvistica contrastivă şi traducere, E. Coşeriu observă că aceste două domenii au în comun problematica desemnării, precizând că limbile sunt „sisteme de semnificaţie – configuraţii specifice ale sistemului de desemnare – ceea ce înseamnă că ele pot desemna cu ajutorul diferitelor semnificaţii, în principiu, acelaşi lucru" (Coşeriu, 1998: 11), deşi egalitatea semnificaţiilor în diverse limbi reprezintă, mai degrabă, o excepţie decât o regulă.

Rezumând cele expuse, menţionăm că, în articolul *Relaţia dintre lingvistica contrastivă şi traducere,* E. Coşeriu defineşte obiectul de studiu al lingvisticii contrastive, care cercetează deosebirile şi analogiile dintre limbi, adică, în principiu, între sistemele de semnificaţii, reliefează câteva principii ale domeniului în discuţie:

- lingvistica contrastivă are caracter sincronic;
- perspectiva poate fi bi- sau pluricontrastivă, în funcţie de numărul de limbi comparate;
- sunt cunoscute două procedee de analiză contrastivă: *unidirecţională/ unilaterală*, ce prevede examinarea unităţilor confruntate în direcţia dinspre formă către conţinut (sau funcţie) şi *bidirecţională/bilaterală,* în care compararea se produce în direcţia dinspre conţinut către formele care exprimă acest conţinut, fiind acceptat un *tertium comparationis;*
- *tertium comparationis* poate fi un sistem categorial universal sau unul constituit în acest scop, care ar permite compararea limbilor la acelaşi nivel;
- analiza contrastivă se desfăşoară în două etape: 1) descrierea separată, funcţională sau generativ-sintactică, a fiecărui idiom, fiind utilizate aceleasi metode, tehnică şi aparat noţional şi 2) compararea propriu-zisă, prin care se urmăreşte ca funcţiile şi categoriile să fie stabilite pentru fiecare limbă în parte.